

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 406

Globalizacja – gra z dodatnim czy ujemnym wynikiem?

Redaktorzy naukowci

Małgorzata Domiter

Bogusława Drelich-Skulska

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Aleksandra Śliwka
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-543-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
53-345 Wrocław, ul. Komandorska 118/120
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
------------	---

Część 1. Międzynarodowe przepływy towarów, usług i kapitałów w dobie procesów globalizacji

Dominika Brzęczek-Nester: Polski eksport w latach 1999-2014 – kluczowe tendencje w ujęciach ilościowym, branżowym i geograficznym	15
Agnieszka Hajdukiewicz: Transatlantyckie Partnerstwo Handlowo-Inwestycyjne jako szansa rozwoju eksportu polskich towarów	28
Dorota Agata Jarema: Stosunki handlowe pomiędzy Unią Europejską i Chińską Republiką Ludową po 2001 roku	43
Artur Klimek: Small and medium sized enterprises in international trade: the case of Central and Eastern European countries.....	54
Jan Rymarczyk: Eksport jako forma internacjonalizacji KGHM Polska Miedź S.A.	70
Joanna Skrzypczyńska: Chiny w WTO	86
Marta Wincewicz-Bosy: Wpływ wybranych czynników społecznych na międzynarodowy łańcuch dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego	93
Wojciech Zysk: Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2013	103
Magdalena Myszkowska: Miejsce krajów najsłabiej rozwiniętych w międzynarodowym handlu usługami.....	115
Michał Brzozowski, Paweł Śliwiński, Grzegorz Tchorek: Integracja podejścia makroekonomicznego i portfelowego w analizie czynników determinujących przepływy kapitału międzynarodowego.....	127
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Rola branży e-commerce w rozwoju rynku powierzchni magazynowych	140

Część 2. Ugrupowania integracyjne, gospodarki narodowe i inni gracze wobec wyzwania integracyjnego

Eric Ambukita: Francja i Afryka: nowa era współpracy gospodarczej	153
Anna Chrzęściewska: Charakterystyka polityki społecznej Meksyku na tle procesów globalizacji	165
Małgorzata Dziembała: Polityka na rzecz wspierania innowacyjności w krajach BRICS na przykładzie Republiki Południowej Afryki	174

Sławomir Wyciślak: Korporacje transnarodowe w warunkach złożoności	186
Anna Janiszewska: Polityka społeczna w krajach europejskich jako odpowiedź na zachodzące zmiany demograficzne	197
Zdzisław W. Puślecki: Unia Europejska wobec bezpieczeństwa ekonomicznego w warunkach globalizacji	210
Katarzyna Żukrowska: Napięcia w sąsiedztwie UE jako czynnik stymulujący zmiany	221

Część 3. Polska w globalnej gospodarce – wybrane problemy

Jarosław Brach: Polski sektor międzynarodowego drogowego transportu ładunków – historia, sytuacja obecna oraz perspektywy i możliwości rozwoju w przyszłości	243
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka: Zmiany na rynku pracy w Polsce na tle przemian zachodzących w krajach UE	268
Bogdan Buczkowski, Agnieszka Kłysik-Uryszek, Aneta Kuna-Marszałek: Polish OFDI – scale, structure and trends	279
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Główne przesłanki i napotymane bariery we wdrożeniu <i>kaizen</i> w przedsiębiorstwach na rynku polskim	289
Eugeniusz M. Pluciński: Istota bezpieczeństwa ekonomicznego Polski z perspektywy globalizacji regionalnej i światowej. Wybrane aspekty	306

Część 4. Znaczenie komunikacji i marketingu dla kształtowania postaw w globalnej gospodarce

Karolina M. Klupś-Orłowska: Private English tutoring industry in China on the example of the activity of New Oriental Education & Technology Group	323
Aleksandra Kuźmińska-Haberla, Monika Chutnik: Szkolenia międzykulturowe jako sposób na zwiększenie konkurencyjności polskich inwestorów na rynkach zagranicznych	333
Agata Linkiewicz: Ewolucja marketingu szeptanego jako narzędzia komunikacji marketingowej w świetle rozwoju technologii informacyjnych	346
Barbara Szymoniuk: Globalne marnotrawstwo zasobów – wyzwanie dla zrównoważonego marketingu	358

Część 5. Państwo w globalnej gospodarce

Lidia Mesjasz: Koszty restrukturyzacji zadłużenia zagranicznego państwa...	369
Dorota Michalak: Przemiany strukturalne na rynku pracy jako efekt zmian klimatycznych	382
Michał Nowicki: Sanckje jako wolicjonalny środek wywierania presji na państwa naruszające ład międzynarodowy	391

Summaries

Part 1. International flows of foods, services and capitals at the time of the globalization processes

Dominika Brzęczek-Nester: Polish export in 1999-2014 – key trends in quantitative, structural and geographical terms	15
Agnieszka Hajdukiewicz: Transatlantic Trade and Investment Partnership as a development opportunity for the exports of Polish goods	28
Dorota Agata Jarema: Trade relations between the European Union and the Peoples Republic of China after 2001	43
Artur Klimek: Małe i średnie przedsiębiorstwa w handlu międzynarodowym. Przykład krajów Europy Środkowej i Wschodniej	54
Jan Rymarczyk: Export as a form of KGHM Polska Miedź S.A. internationalization	70
Joanna Skrzypczyńska: China in the WTO	86
Marta Wincewicz-Bosy: Influence of some social factors on the international supply chain of animals for slaughter destination	93
Wojciech Zysk: International turnover service in the years 2004-2013	103
Magdalena Myszowska: The importance of least developed countries in the global services trade	115
Michał Brzozowski, Paweł Śliwiński, Grzegorz Tchorek: Integrated macro-economic and portfolio approach in the analysis of the international capital flows determinants	127
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Role of e-commerce industry in the development of the market for warehouse space	140

Part 2. Integration groups, national economies and other players towards integration challenge

Eric Ambukita: France and Africa: a new era of economic cooperation	153
Anna Chrzęściewska: The characteristics of social policy of Mexico on the basis of processes of globalization	165
Małgorzata Dziembala: The policy promoting innovation in the BRICS countries – the case of the Republic of the South Africa	174
Sławomir Wyciślak: Transnational corporations under complexity	186
Anna Janiszewska: Social policy in the European countries as a response to the demographic changes	197
Zdzisław W. Puślecki: European Union in the face of the European security in the conditions of globalization	210
Katarzyna Żukrowska: Tension in the neighborhood of the European Union as a factor stimulating changes	221

Part 3. Poland in global economy – selected problems

Jarosław Brach: Polish sector of international road freight transport hauliers – history, contemporary situation and the perspective and possibilities of its development in the future	243
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka: Changes on the labor market in Poland compared to the changes taking place in the EU.....	268
Bogdan Buczkowski, Agnieszka Kłysik-Uryszek, Anetta Kuna-Marszałek: Polskie inwestycje bezpośrednie – skala, struktura, tendencje.....	279
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Main reasons and faced barriers in implementing kaizen in enterprises on the Polish market	289
Eugeniusz M. Pluciński: The essence of the economic security of Poland from a perspective of regional and worldwide globalisation	306

Part 4. Importance of communication and marketing for shaping attitudes in global economy

Karolina M. Klupś-Orłowska: Rynek prywatnych korepetycji w Chinach na przykładzie działalności New Oriental Education & Technology Group...	323
Aleksandra Kuźmińska-Haberla, Monika Chutnik: Intercultural trainings as a way of increasing the competitiveness of Polish investors in foreign markets.....	333
Agata Linkiewicz: Evolution of word-of-mouth marketing as a tool of marketing communication in the light of IT development	346
Barbara Szymoniuk: Global waste of resources – a challenge for sustainable marketing	358

Part 5. State in global economy

Lidia Mesjasz: The costs of sovereign debt restructurings	369
Dorota Michalak: Structural changes in the labor market as a result of climate changes	382
Michał Nowicki: Sanctions as a volitional means of impact on states infringing international order.....	391

Eric Ambukita

Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu
e-mail: ambukitaeric@yahoo.fr

FRANCJA I AFRYKA: NOWA ERA WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ

FRANCE AND AFRICA: A NEW ERA OF ECONOMIC COOPERATION

DOI: 10.15611/pn.2015.406.12

JEL Classification: F21, F31, F50

Streszczenie: Celem artykułu jest przede wszystkim próba analizy przebiegu stosunków gospodarczych pomiędzy Francją a krajami Afryki Subsaharyjskiej. Kontynent afrykański, dzięki rozwojowi swojej pozycji gospodarczej, stanowi miejsce rosnącej rywalizacji ogólnoswiatowej, gdzie Francja traci swój udział w rynku. Jednakże możliwe jest odwrócenie tej tendencji, a szanse na to są spore. Niemniej jednak zarówno obecność, jak i celowość tej współpracy stale się zmniejsza w miarę pojawiania się nowych partnerów gospodarczych. Aby wzmocnić francuskie relacje partnerskie, należałoby je odbudować poprzez wytyczenie nowych celów i nowych obszarów działań. W niniejszym artykule autor kładzie nacisk przede wszystkim na wymianę handlową pomiędzy Francją a krajami Afryki Subsaharyjskiej, a także francuskie bezpośrednie inwestycje zagraniczne w tych krajach. Jego zdaniem właśnie taka współpraca powinna zostać odbudowana w pierwszej kolejności na podstawie przepływów kapitału na tym obszarze.

Słowa kluczowe: Francja, Afryka, współpraca gospodarcza, Afryka Subsaharyjska, eksport, import, bezpośrednie inwestycje zagraniczne.

Summary: This article attempts to analyze the course of cooperation developing between France and African countries. Through the development of its economic position the African continent is a place of increasing global competition where France is losing its market share. However, it is possible to reverse this trend, and the chances for this remain significant. Nevertheless, the presence, as well as the desirability of this cooperation are being gradually reduced as new business partners appear. To strengthen French partnerships, it would be necessary to rebuild them by setting new targets and new areas of activity. This article focuses primarily on trade between France and the countries of sub-Saharan Africa, as well as the French foreign direct investment in these countries because such cooperation should be rebuilt first – based on the movement of capital in this area.

Keywords: France, Africa, economic cooperation, sub-Saharan Africa, exports, imports, foreign direct investment.

1. Wstęp

Od kilku lat jesteśmy świadkami przemian w relacjach pomiędzy Francją i Afryką. Wynikają one zarówno z ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego, jak i ze zmian we francuskim systemie produkcyjnym. Cały świat obecnie interesuje się Afryką Subsaharyjską ze względu na jej korzystną sytuację ekonomiczną, podczas gdy tempo wzrostu gospodarczego w wielu krajach rozwiniętych i w niektórych krajach wschodzących ulega pogorszeniu lub spowolnieniu. Zachęcanie do inwestycji oraz do zaufania w gospodarcze przebudzenie kontynentu afrykańskiego obserwujemy już od kilku lat. Afryka przedstawiana jest jako ostatnie „eldorado”, co pobudza coraz więcej państw do prawdziwego wyścigu o rynki zbytu. W istocie Afryka Subsaharyjska aktualnie może poszczycić się wyjątkowo korzystną koniunkturą gospodarczą i potencjałem ekonomicznym, co powinno uczynić z niej znaczący ośrodek gospodarki światowej: młoda populacja i dynamiczny przyrost demograficzny, wysoki wzrost gospodarczy, obszar napływu kapitałów, rolnictwo, złoża naturalne oraz zasoby wydobywane stanowią znaczący atut, który może zapewnić kontynentowi rozwój i wzrost gospodarczy.

Jednakże wydaje się, iż Francja nie do końca prawidłowo oszacowała nowy kontekst afrykański ani znaczenie walki gospodarczej, którą będzie musiała toczyć. Jej rola znacząco się zmniejszyła w wyniku masowej obecności krajów rozwijających się (rynków wschodzące, takie jak Chiny, Indie, Brazylia, a także Turcja, kraje Zatoki Perskiej i RPA) oraz działalności korporacji transnarodowych w Afryce, co stanowi skutek globalizacji oraz wygaśnięcia zależności postkolonialnych. Francja nie jest już uprzywilejowanym partnerem czy nawet jedynym, tak jak to miało miejsce w niektórych krajach afrykańskich, obecnie uważana jest przez mieszkańców Afryki jako jeden z wielu partnerów gospodarczych.

Zasadniczym celem niniejszego artykułu jest przede wszystkim próba analizy przebiegu stosunków gospodarczych pomiędzy Francją a krajami Afryki Subsaharyjskiej. W artykule akcent położony został w szczególności na wymianę handlową oraz francuskie bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Afryce. Ze względu na ograniczoną objętość artykuł ma charakter fragmentaryczny i sprowadza się do prezentacji wniosków płynących z wyników empirycznych bez możliwości zaprezentowania ich dogłębnej interpretacji.

2. Afryka jako kontynent o dynamicznym rozwoju gospodarczym

Afryka Subsaharyjska w ciągu ostatniego dziesięciolecia cieszyła się stałym i dynamicznym wzrostem gospodarczym, szybszym niż jej przyrost demograficzny i dużo wyższym niż średnia światowa. Afryka Subsaharyjska (ASS) osiągnęła 5% średniej rocznej stopy wzrostu, plasując się tuż za kontynentem azjatyckim i znacznie wyprzedzając Europę w latach 1995-2005. Wzrost PKB w Afryce osiągnął 5,6%

w 2013 r. i 6,1% w 2014 r.¹ Wzrost realnego PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca osiągnął poziom 4,2% w latach 2004-2008 i 2,8% w 2011 r.² oraz 3,5% w 2012 r.³ Mimo iż światowy kryzys gospodarczy w latach 2008-2009 spowolnił dynamikę wzrostu w Afryce Subsaharyjskiej, okazała się ona odporna na niekorzystne warunki, wykazując wzrost rządu 5,4% w 2010 r., 5,3% w 2011 r. i 4,8% w 2012 r.⁴ W latach 2005-2010 kontynent afrykański zajmował drugą pozycję, tuż za Azją (odpowiednio 4,8% i 7,6%). Natomiast w latach 2010-2013 średnia stopa wzrostu PKB w ASS wynosiła 5%. W 2012 r. w wielu krajach omawianego regionu stopa ta była znacznie wyższa od średniej. Są to kraje, takie jak: Burkina Faso 9,0%, D.R. Kongo 7,2%, Etiopia 8,8%, Wybrzeże Kości Słoniowej 9,8%, Nigeria 6,7%, Czad 9,1%, Ghana 7,9%, Sierra Leone 19,7%⁵. W 2010 r. dziesięć państw afrykańskich figurowało wśród piętnastu państw ze wszystkich kontynentów o najwyższym wzroście gospodarczym na świecie⁶. Dynamika wzrostu gospodarczego Afryki Subsaharyjskiej charakteryzuje się dobrymi wskaźnikami makroekonomicznymi, zmniejszoną inflacją – zwłaszcza po gwałtownym wzroście cen na produkty spożywcze oraz paliwo w 2011 r. (15,0% w 2000 r. i 8,9% w 2012 r.⁷), zmniejszeniem deficytu budżetowego oraz kontrolą długu zagranicznego (62,6% w 2000 r. i 23,7% PKB w 2012 r.⁸). W istocie znaczenie rynku afrykańskiego w wymianach międzynarodowych wzrosło w ciągu jednego dziesięciolecia z 1% do 2%.

Wprowadzanie kontynentu afrykańskiego do handlu ogólnoświatowego odbywa się w szybszym tempie niż wzrost gospodarczy Afryki. W latach 2000-2011 ogólna wartość importu w krajach Afryki Subsaharyjskiej wzrastała rocznie średnio o 16%, wymian handlowych Bliskiego i Środkowego Wschodu (+14% rocznie), Azji i Oceanii (+13%) oraz Afryki Północnej (+13%). Jedynie państwa BRICS (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny i RPA) wykazały się silniejszym tempem wzrostu importu niż Afryka Subsaharyjska, osiągając średnio 20% wzrostu w ciągu roku⁹. Udział kontynentu afrykańskiego w ogólnoświatowych bezpośrednich inwestycjach zagranicznych (BIZ) zwiększył się z 1,2% w 2007 r. do 3,1% w 2012 r. Afryka była jednym z niewielu regionów świata, które odnotowały wzrost napływu BIZ w latach 2011-2012, podczas gdy przepływ kapitału na świecie w tym okresie malał.

¹ Perspectives économiques régionales: *Afrique subsaharienne*, FMI, octobre 2014, s. 159.

² Perspectives économiques régionales: *Afrique subsaharienne*, FMI, octobre 2013, s. 154.

³ World Economic Outlook Database, FMI, avril 2013, s. 272.

⁴ *Ibidem*.

⁵ E. Ambukita, *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w rozwoju gospodarczym krajów Afryki Subsaharyjskiej*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2015, s. 117-118.

⁶ *Libérer le potentiel de l'Afrique en tant que pôle de croissance mondiale*, Commission économique pour l'Afrique, Union africaine, Rapport économique sur l'Afrique 2012, s. 250.

⁷ La Lettre de la Zone franc n° 1, Banque de France, juillet 2013.

⁸ World Economic Outlook Database, FMI, *op. cit.*, s. 280.

⁹ Base des données Comptes Harmonisés sur les Echanges et L'Economie Mondiale (CHELEM) 2013, s. 245.

3. Nowi partnerzy gospodarczy krajów Afryki

Poza krajami europejskimi, tradycyjnie obecnymi na kontynencie afrykańskim, swoje historyczne więzy z Afryką wzmacnia wiele innych państw, takich jak Chiny, Indie i Stany Zjednoczone. Pojawiła się również cała grupa nowych partnerów, wśród których wymienia się Brazylię, kraje Zatoki Perskiej, Turcję, inne kraje azjatyckie należące do rynków wschodzących (przede wszystkim takie, jak Malezja, Tajlandia i Wietnam) oraz inne państwa uprzemysłowione (Australia, Japonia, Korea Południowa, Singapur). Pierwzoplanowym partnerem ekonomicznym Afryki Subsaharyjskiej jest Afryka Północna, co widoczne jest w każdej płaszczyźnie, zarówno w wymianach handlowych, inwestycjach, jak i wymianie studentów oraz naukowców. Partnerzy Afryki, którzy nie są z nią tradycyjnie związani, zapewniają jej aktualnie 50% importu oraz przyjmują 60% eksportu państw afrykańskich¹⁰.

W 2011 r. jedna trzecia eksportu z Afryki kierowana była w stronę krajów UE (37% w 2006 r.), a ponad 11% do Stanów Zjednoczonych (16% w 2006)¹¹. Mniej więcej połowa eksportu z państw Afryki Subsaharyjskiej trafia na rynki wschodzące lub do krajów rozwijających się¹². Duże rynki wschodzące to najważniejsi partnerzy dla afrykańskiego eksportu. Sprzedaż do krajów BRICS, rosnąca średnio o 23% rocznie, osiągnęła wartość 116 mld USD w 2011 r. (12 mld USD w 2000 r.). Kraje BRICS, które w 2000 r. przyjmowały jedynie 12% eksportu z Afryki Subsaharyjskiej, obecnie przyjmują 27%, a w 2011 r. dostawy do nich skierowane przekroczyły sprzedaż do państw UE¹³. Chiny, Indie i Brazylia stanowią trochę mniej niż jedną trzecią kontaktów handlowych Afryki Subsaharyjskiej. Wartość eksportu do Chin zwiększyła się w latach 2006-2011 z 6% do 10%, a do Indii z 4,5% do 6%¹⁴.

Kraje uprzemysłowione często specjalizują się w danym sektorze: Stany Zjednoczone w zbożach i kakao, Australia (Rio Tinto) i Kanada (w Ghanie) w przemyśle wydobywczym, Japonia w imporcie surowców i eksporcie pojazdów. Brytyjczycy wprowadzili na rynek afrykański następujące firmy: British Airways, Tullow Oil i Vodafone. Banki amerykańskie JP Morgan oraz Citigroup, podobnie jak bank szwajcarski UBS, prowadzą w Afryce strategię ofensywną¹⁵. Jednakże to Chiny dały się poznać w ciągu ostatnich dwudziestu lat jako główny partner ekonomiczny kontynentu afrykańskiego. Analiza rysunku 1 pozwala stwierdzić, że udział Chin w rynku afrykańskim wzrósł z niecałych 2% w 1990 r. do ponad 16% w 2012 r., podczas gdy pozostałe kraje BRICS pozostawały w regresie.

¹⁰ Christine Lagarde dans FMI actualité du 11 janvier 2013.

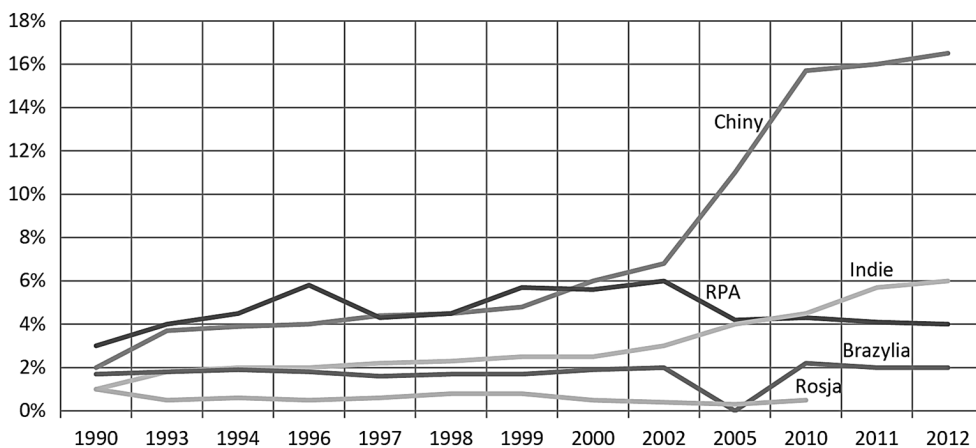
¹¹ Perspectives économiques en Afrique 2013...

¹² „Misperception of Risk and Return in Low Income Countries”, Roland Berger Strategy Consultants, juin 2012.

¹³ Base des données..., s. 252.

¹⁴ Perspectives économiques en Afrique 2013...

¹⁵ «Les banques internationales à la conquête de l'Afrique», Jeune Afrique Économie, 1er février 2012, s. 12.

Rys. 1. Udział wartości obrotów handlowych krajów BRICS w obrotach gospodarki Afryki Subsaharyjskiej (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CHELEM, CEPII (Comptes Harmonisés sur les Echanges et L'Economie Mondiale), 2013, s. 125.

Wartość wymiany handlowej pomiędzy Chinami i Afryką osiągnęła w 2012 r. 198,5 mln USD i może wzrosnąć do 385 mld USD w 2015 r.¹⁶ W ciągu ostatnich piętnastu lat wymiana handlowa między Chinami i Afryką rosła szybciej niż z resztą świata (wzrost w wysokości 70% w latach 2010-2012 w handlu dwustronnym), w związku z czym Afryka w 2012 r. stanowiła 6,2% importu chińskiego¹⁷.

4. Udział Francji w rynkach Afryki Subsaharyjskiej

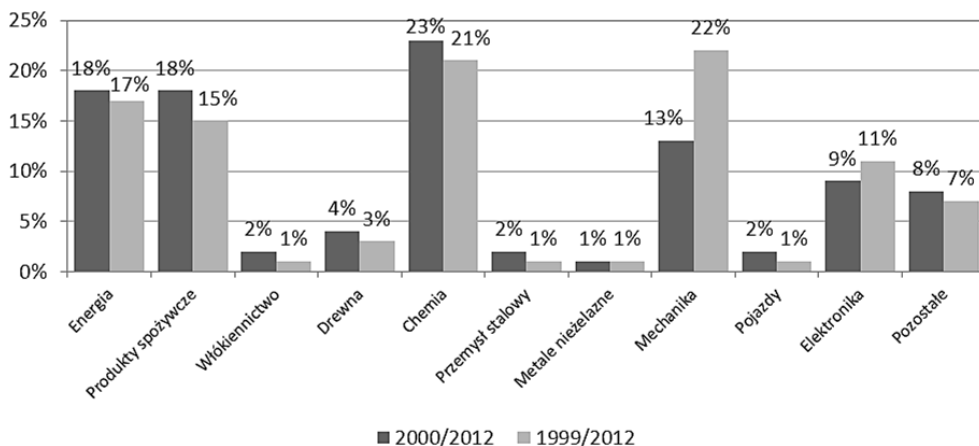
Jeszcze w 2002 r. Francja była głównym eksporterem do Afryki Subsaharyjskiej, ale jej pozycja od tego czasu nieustannie traci na znaczeniu. Jego struktura obrotów handlowych nie różni się od innych krajów. W 2012 r. Francja eksportowała prawie wyłącznie produkty przemysłowe (93% sprzedaży) i importowała przeważnie surowce (70% energia i 16% produkty rolno-spożywcze)¹⁸.

Jak wynika z rys. 2, francuski eksport do Afryki wzrósł przede wszystkim w takich sektorach gospodarki, jak: energia 18% w latach 2000-2012, produkty spożywcze – 18% w tym samym okresie, chemia – 23% w latach 2000-2012 i 21% w latach 1999-2012. Najmniej, odpowiednio 2% i 1%, wzrósł eksport wyrobów przemysłu włókienniczego, przemysłu stalowego i pojazdów.

¹⁶ Base des données CHELEM, CEPII, 2013 (Comptes Harmonisés sur les Echanges et L'Economie Mondiale (CHELEM), 2013.

¹⁷ *Ibidem*.

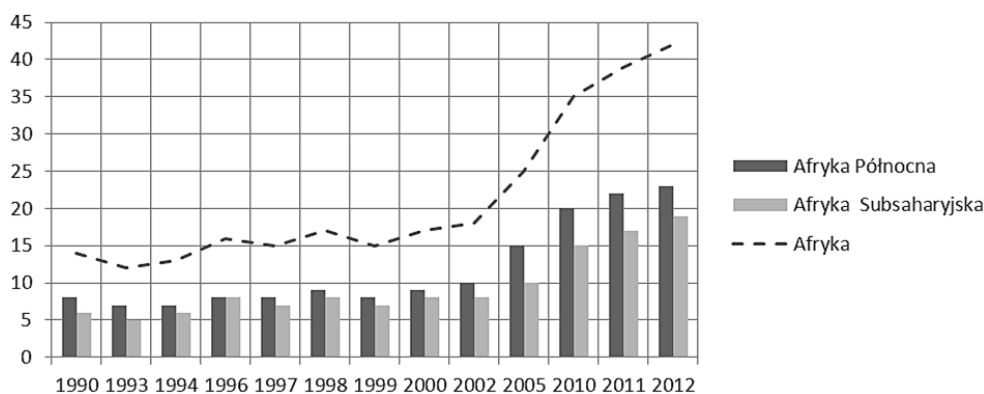
¹⁸ *Ibidem*.

Rys. 2. Dynamika zmian francuskiego eksportu poszczególnych grup towarowych w ASS w latach 1990-2012 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Fernandez R. *Roport annuel 2013*, Trésor Direction Générale nr 121, juin 2013, s. 175.

Sytuacja ta nie zmieniła się prawie wcale od pół wieku z powodu dużego znaczenia ropy naftowej w dwustronnej wymianie handlowej. W tym okresie wielkość importu wzrastała znacznie szybciej niż wielkość eksportu, wskutek czego saldo bilansu handlowego było stale ujemne. We współpracy z Afryką Subsaharyjską w 2012 r. Francja odnotowała deficyt handlowy w wysokości 275 mln euro. Wzrost importu wiąże się głównie z zakupem produktów pochodzących z Gwinei Równikowej, który w latach 2011-2012 zwiększył się 4,5-krotnie, a deficyt handlowy, zarejestro-

Rys. 3. Francuski eksport do Afryki w latach 1990-2012 (w mln USD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CHELEM, CEPII (Comptes Harmonisés sur les Echanges et L'Economie Mondiale), 2013, s. 40.

wany w wyniku współpracy z tym krajem, wzrósł z 236 mln euro w 2011 r. do 1814 mln euro w 2012 r.¹⁹ Natomiast wykluczając paliwa, należy stwierdzić, że bilans handlowy Francji współpracującej z krajami Afryki Subsaharyjskiej pozostaje dodatni. Nadwyżka handlowa dochodzi do 9 mld USD. Kraje eksportujące ropę naftową do Francji mają przy innych produktach handlowych saldo ujemne, np. Nigeria we współpracy z Francją w roku 2012 odnotowała deficyt handlowy w wysokości 871 mln USD, podobnie zresztą jak inni eksporterzy ropy naftowej, tacy jak Gabon, Kongo, Angola oraz Gwinea Równikowa. Jak wynika z rys. 3, w latach 1990-2012 największa część francuskiego eksportu była kierowana do Afryki Północnej i w 2012 r. stanowiła 22 mln USD, czyli 56,4% całości francuskiego eksportu do Afryki. Natomiast do ASS napłynęło w tym samym roku 18 mln USD. Najmniej francuskiego eksportu do ASS odnotowano w 1991 r. (7 mln USD).

5. Francja traci swoją „historyczną” pozycję

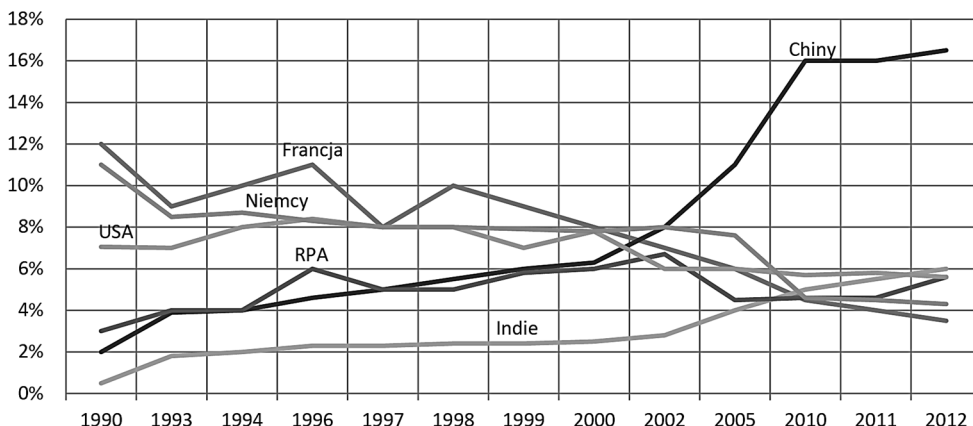
Francja traci swoją pozycję handlową najszybciej w strefie franka CFA²⁰, głównie w wyniku obecności Chin od początku lat 2000. Nawet jeśli jej udział w rynku odzwierciedla niedokładnie wartość obrotów, warto obserwować jego ewolucję. W latach 1990-2011 możemy zaobserwować zwiększenie się udziału Chin w rynku: w Nigerii (2,3% w 1990, 7,8% w 2000 oraz 18,5% w 2011), w RPA (1,0% w 1990, 5,1% w 2000 oraz 15,1% w 2011), w Kamerunie (0,8% w 1990, 3,1% w 2000 oraz 15,0% w 2011), w Kenii (z podobnym wynikiem do Indii: 0,6% w 1990, 6,0% w 2000 oraz 17,6% w 2011) oraz na Wybrzeżu Kości Słoniowej (1,0% w 1990, 7,5% w 2000 oraz 8,3% w 2011)²¹. Francja ponosi straty w następujących krajach: Nigeria, Kenia i RPA, a także na Wybrzeżu Kości Słoniowej i w Kamerunie. Ustąpienie Francji oraz przyspieszenie obecności Chin możemy zaobserwować zwłaszcza od 2000 r. W 2012 r. Francja znalazła się na piątym miejscu wśród eksporterów na tym obszarze, za Chinami, Indiami, Stanami Zjednoczonymi i Niemcami. Jej udział w rynku stale się zmniejsza w latach 90., począwszy od 12,1% w 1990 r., dochodząc do 4,7% w 2012 r. (zob. rys. 4).

Natomiast zdecydowanie najwyższy udział odnotowały Chiny, począwszy od 6,1% w 2000 r., dochodząc do 16,2% w 2012 r. Udział pozostałych krajów wahał się w 2012 r. w granicach pomiędzy 4% i 6%.

¹⁹ Les données de la Douanes françaises, 2013.

²⁰ Frank CFA jest wspólną walutą 14 krajów afrykańskich i został utworzony 26 grudnia 1945 roku, tj. w dniu, w którym Francja ratyfikowała porozumienie z Bretton Woods i dokonała pierwszej deklaracji parytetu z MFW. Członkami strefy franka są: Benin, Burkina Faso, Wybrzeże Kości Słoniowej, Gwinea Bissau, Mali, Niger, Senegal i Togo stanowiące Unię Gospodarczą i Walutową Afryki Zachodniej (WAEMU), której wspólnym bankiem centralnym jest „Bank Centralny Państw Afryki Zachodniej” (BCEAO), oraz Kamerun, Republika Środkowej Afryki, Kongo, Gabon, Gwinea Równikowa i Czad, stanowiące Wspólnotę Gospodarczą i Walutową Afryki Środkowej (CEMAC) ze wspólnym bankiem centralnym – Bankiem Państw Afryki Środkowej (BEAC).

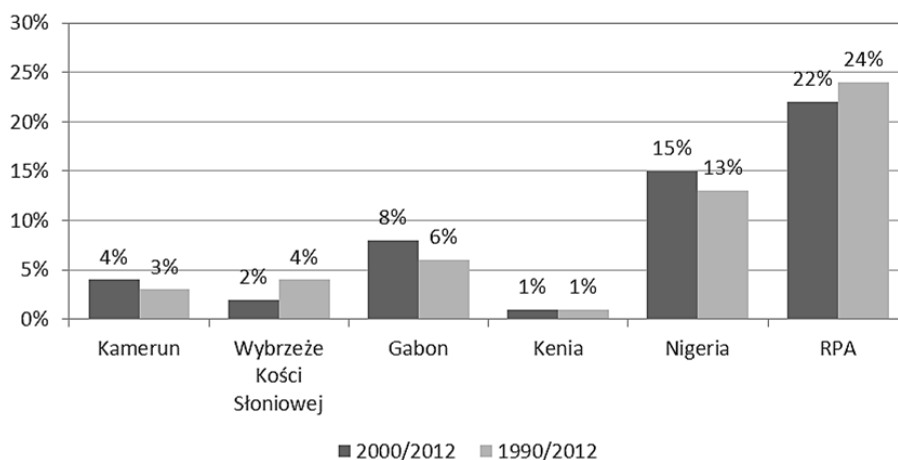
²¹ Base des données..., s. 261.

Rys. 4. Udział sześciu głównych eksporterów na rynki Afryki Subsaharyjskiej w latach 1990-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CHELEM, CEPII (Comptes Harmonisés sur les Echanges et L'Economie Mondiale), 2013, s. 125.

W latach 2000-2011 Francja traci swój udział w rynku (na rzecz Chin, które go podwajają) w Nigerii, RPA, Kenii, na Wybrzeżu Kości Słoniowej oraz w Kamerunie²². Sytuacja ta porównywalna jest z sytuacją Wielkiej Brytanii, byłej potęgi kolonialnej, która traci wpływy w Kenii i Nigerii. W przypadku Francji tendencja spadkowa jest jeszcze bardziej zauważalna, ponieważ w latach 2000-2011 traci ona

Rys. 5. Udział francuskiego eksportu w wybranych krajach ASS w latach 1990-2012 i 2000-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CHELEM, CEPII (Comptes Harmonisés sur les Echanges et L'Economie Mondiale), 2013, s. 178.

²² *Ibidem*.

14 punktów w Kamerunie i 11 punktów na Wybrzeżu Kości Słoniowej. Szczególnie niepokojąca jest utrata udziału w rynku na rzecz Niemiec oraz Stanów Zjednoczonych. Państwa te, również wykazujące tendencję zniżkową, lepiej się przed nią obroniły, co pozwoliło im w ciągu minionego dziesięciolecia na prześcignięcie Francji w strefach wpływów. Osłabienie francuskiej pozycji na kontynencie afrykańskim przede wszystkim będzie ciążyć na stosunkach gospodarczych z państwami afrykańskimi. Banki francuskie stanowią jedynie 16% podaży kredytowej w Afryce Zachodniej, podczas gdy dziesięć lat temu stanowiły 37%. Udział francuskiego eksportu w poszczególnych krajach Afryki Subsaharyjskiej w latach 1990 i 2012 ilustruje rys. 5. W badanym okresie największymi odbiorcami francuskiego eksportu były: RPA, Nigeria i Gabon, a najmniej eksportu kierowane było do Wybrzeża Kości Słoniowej, Kamerunu i Kenii. Ta ostatnia otrzymała zaledwie 1% w 1990 i 2012 r.

6. Francja jako główny inwestor na kontynencie afrykańskim

Wielkości określające pozycję handlową Francji nie odzwierciedlają jej rzeczywistych więzów ekonomicznych z kontynentem afrykańskim. Francja wyeksportowała do Afryki dużą ilość kapitału, co nie przejawia się w udziałach w rynku. W związku z tym ograniczenie francuskich udziałów rynkowych nie przedstawia w całości francuskich możliwości wpływów i nie bierze pod uwagę faktu, iż część eksportu afrykańskiego stanowią produkty wytwarzane lokalnie przez grupy francuskie (np. marokański eksport samochodów Renault itp.). W ciągu ostatnich kilku lat Francja zwiększyła swoje inwestycje w Afryce Subsaharyjskiej: średnia roczna +24% w latach 2005-2011, +16% w RPA i 9%²³. Wartość francuskich BIZ w Afryce Subsaharyjskiej w latach 2005-2011 powiększyła się czterokrotnie z 6,4 mld euro w 2005 r. do 23,4 mld euro w 2011 r.

Francuskie przedsiębiorstwa przeznaczają miliardy euro również na inwestycje w kluczowych sektorach gospodarki, przyczyniając się do uprzemysłowienia krajów afrykańskich (Areva w Nigrze, Total i Schneider Electric w Nigerii). Francja dysponuje w Afryce aktywami większymi niż jej konkurenci. Duże grupy francuskie są dobrze usytuowane w Afryce anglojęzycznej, natomiast małe i średnie przedsiębiorstwa pozostają skoncentrowane w Afryce francuskojęzycznej.

Przedstawione w tab. 1 dane wskazują, że duże znaczenie francuskich BIZ w Afryce jest zauważalne w szczególności w krajach Afryki Subsaharyjskiej oraz że były one wyraźnie wyższe aniżeli w Afryce Północnej. Tylko w latach 2005-2011 wzrosły one z 6374 do 23 417 mln euro, stanowiąc aż 54,6% wszystkich francuskich BIZ ulokowanych w Afryce. Te osiągnięcia tłumaczą fakt zlokalizowania francuskich inwestycji w RPA (6,7 mld euro) oraz w Nigerii (4,8 mld euro) w 2011 r. Jest to efekt napływu masowych inwestycji do Nigerii, począwszy od roku 2004, oraz do

²³ R. Fernandez, *Rapport annuel 2013*, Tusor Direction Générale nr 121, juin 2013, s. 150.

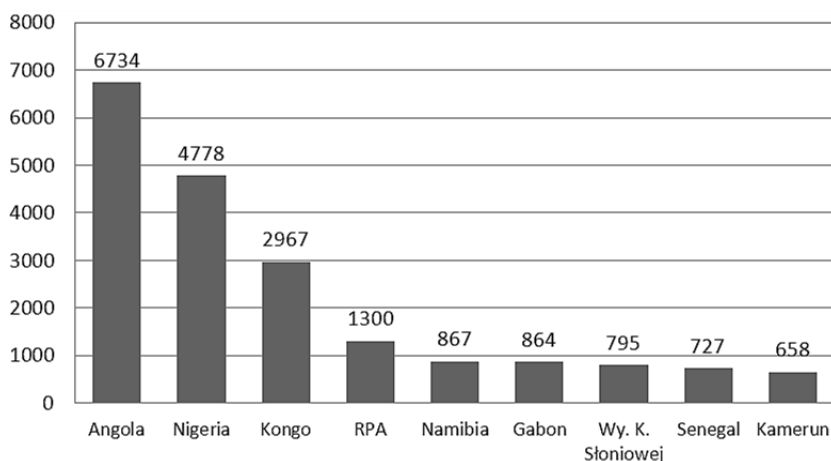
Tabela 1. Francuskie BIZ w Afryce w latach 2005-2011 (w mld euro)

Region	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
AFN	6,6	8,2	9,7	12,2	14,8	16,2	15,7
ASS	6,4	8,3	12,7	13,7	16,1	19,7	23,4
AFR	13,0	16,5	22,4	25,9	30,9	35,9	39,1
Świat	551,5	579,4	639,4	714,3	780,2	881,1	949,1
AFR/Świat	2,3%	2,8%	3,5%	3,6%	4,0%	4,1%	4,1%
AFN/Świat	1,2%	1,4%	1,5%	1,7%	1,9%	1,8%	1,7%
ASS/Świat	1,2%	1,4%	2,0%	1,9%	2,1%	2,2%	2,5%

AFN – Afryka Północna, ASS – Afryka Subsaharyjska, AFR – Afryka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z „Banque de la France” 2006 i 2012.

RPA od 2006 r., a także do krajów CEMAC²⁴, które stanowią lokalizację ponad 82% inwestycji francuskich. Francuskie BIZ ulokowane są w wielu dziedzinach działalności: 34% z nich skierowanych jest do usług handlowych, które obejmują głównie działalność holdingów (telekomunikacja, dystrybucja wody i energii itd.)²⁵. Biorąc pod uwagę proporcjonalne rozmieszczenie francuskich BIZ w świecie, należy stwierdzić, że Afryka Subsaharyjska stanowiła 1,0% w 2000 r., 1,2% w 2005 r. i 2,5% w 2011 r. Rysunek 6 przedstawia największych odbiorców francuskich BIZ w mln euro.

Rys. 6. Dziesięciu głównych odbiorców francuskich BIZ w Afryce Subsaharyjskiej w 2012 r. (w mln euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych „Banque de la France” 2006 i 2012.

²⁴ Kraje członkowskie Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Środkowej (CEMAC) to: Kamerun, Kongo, Gabon, Gwinea Równikowa, Republika Środkowoafrykańska i Czad.

²⁵ E. Ambukita, *op. cit.*, s. 197.

Z rysunku 6 wynika, że na koniec 2012 r. spośród 10 krajów Afryki Subsaharyjskiej najczęściej omawianych inwestycji pozyskała Angola – tylko w 2012 r. wynosiły one 6734 mln euro. Sytuacja ta jest następstwem liberalizacji w ruchu kapitału w tym kraju. Najbardziej interesującym obszarem ekspansji francuskich BIZ w Afryce jest także RPA, Nigeria, Kongo, Namibia. Najmniej BIZ otrzymały Senegal i Kamerun. Natomiast wśród 30 krajów odbiorców francuskich BIZ w Afryce Subsaharyjskiej Angola, Nigeria i Kongo są liderami przyciągającymi najwięcej BIZ. Mniej niż 100 mln euro otrzymało 13 krajów Afryki Subsaharyjskiej, m.in. Liberia (24 mln euro), Gwinea Równikowa (25 mln euro), D.R. Konga (28 mln euro), Mozambik (29 mln euro), Togo (64 mln euro) oraz Czad (97 mln euro)²⁶. Branże, które w ostatnich latach posiadały największe znaczenie we francuskich BIZ w Afryce, to telekomunikacja, energetyka oraz sektor usług. Warto również dodać, że sektory te są nie tylko główną siłą napędową przepływów BIZ do krajów Afrykańskich, ale także pokazują dominującą strategię francuskich przedsiębiorstw, w której chodzi o wzmocnienie przewagi konkurencyjnej tych przedsiębiorstw. Współpraca Afryki i Francji wpłynęła na rozwój handlu międzynarodowego: zmieniły się uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne, a także wielkość, kierunki i struktura międzynarodowej wymiany handlowej na kontynencie afrykańskim.

7. Zakończenie

Przedstawiona analiza przebiegu rozwoju stosunków gospodarczych pomiędzy Francją a krajami Afryki Subsaharyjskiej wskazuje na zmniejszenie się od początku lat 2000. wolumenu obrotów handlowych Francji w rynku afrykańskim na rzecz Chin. Trzeba jednak także wspomnieć, że zmniejszony wolumen francuskich obrotów handlowych jest kompensowany przez wzrost wolumenu BIZ, co *de facto* oznacza przejście na kolejny etap internacjonalizacji wzajemnych stosunków gospodarczych między Francją i krajami Afryki Subsaharyjskiej. Sytuacja w Afryce Subsaharyjskiej, mimo wzrostu gospodarczego, pozostaje niepewna i niejednorodna, w zależności od danych obszarów i państw. Ta niestabilność hamuje stosunki gospodarcze, dlatego konieczna jest interwencja władz publicznych, aby objaśnić i zminimalizować ewentualne ryzyko działań. W tym kontekście, aby Francja poprawiła swoją pozycję na rynku afrykańskim, powinna skoncentrować swoją działalność na trzech głównych kierunkach zainteresowania: wsparcie dla budowania dialogu w sprawach ekonomicznych pomiędzy francuskim sektorem publicznym i prywatnym a afrykańskim, rozwój kapitału ludzkiego i promowanie stosunków gospodarczych pomiędzy Francją i Afryką, produkcja, upowszechnianie informacji i transfer *know-how* oraz technologii. W ten sposób Francja wzmocni swoją pozycję na tym kontynencie.

²⁶ Dane z Banque de la France, Juin 2013.

Literatura

Ambukita E., *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w rozwoju gospodarczym krajów Afryki Subsaharyjskiej*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2015.

Base des données Comptes Harmonisés sur les Echanges et L'Economie Mondiale (CHELEM), 2013. Banque de la France 2006 i 2012.

Fernandez R., *Rapport annuel 2013*, Trésor Direction Générale nr 121, juin 2013.

Hugon P., *L'économie de l'Afrique*, La Découverte, Paris 2009.

Lagarde C., *FMI actualité du 11 janvier 2013*.

Libérer le potentiel de l'Afrique en tant que pôle de croissance mondiale, Commission économique pour l'Afrique, Union africaine, Rapport économique sur l'Afrique 2012.

La Lettre de la Zone franc n° 1, Banque de la France, juillet 2013.

Les données de la Douanes françaises, 2013.

Les banques internationales à la conquête de l'Afrique, Jeune Afrique Économie, 1er février 2012.

Perspectives économiques régionales: *Afrique subsaharienne*, FMI, octobre 2014.

Perspectives économiques régionales: *Afrique subsaharienne*, FMI, octobre 2013.

World Economic Outlook Database, FMI, avril 2013.